

DE ONGRIJPBARE LEERLING

In dit artikel beschrijft Natasja Konter wat leerkrachten kunnen inzetten om hun machteloosheid met betrekking tot ongrijpbare leerlingen weer om te buigen naar positief contact. Zij gaat hierbij uit van de werking van ons brein die kan verduidelijken waarom de een zus en de ander zo reageert. Maar bovenal is het noodzakelijk dat de leerkracht op zichzelf reflecteert waardoor zijn eigen rol en die van de ander helder wordt.

Tekst: Natasja Konter

Opvallend, druk, aanwezig, zorgelijk, teruggetrokken, afwezig, onrustig, faalangstig, eenzaam, verdrietig, vermoeid; allemaal kenmerken die leerkrachten enkel- of meervoudig plakken op (voor hen) ongrijpbare leerlingen. We herkennen ze allemaal. Ze kunnen een leerkracht door hun doen en laten een gevoel van machteloosheid geven. Vaak veroorzaakt door (wederzijds) onbegrip. Dat kan tot irritaties leiden, boosheid of verdriet en zelfs onveiligheid in de klas. De leerkracht voelt zijn energie wegglijpen en wordt daardoor kwetsbaar. En dat geldt niet alleen voor de leerkracht maar ook voor de leerling in kwestie. Wanneer de leerkracht niet in staat is deze kwetsbaarheid te erkennen en te delen, ontstaat er tussen leerkracht en leerling een negatieve interactie en steeds meer spanning. Dit levert voor beide partijen pijn op en dat misschien wel dag in, dag uit. En dan zijn er nog 26 andere leerlingen in de klas. Hoe moeilijk is dat?

HERHALING VAN PATRONEN

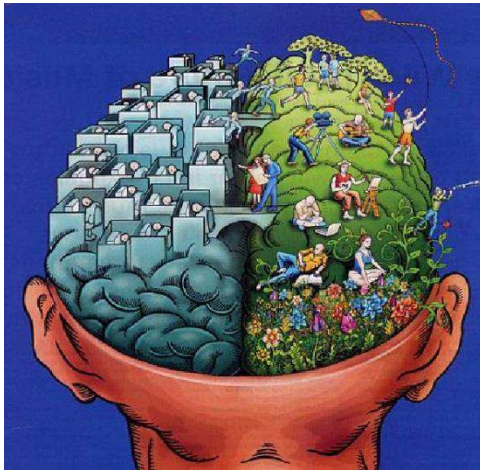
Wanneer een leerling school niet meer leuk vindt, slechter slaapt, (on)verklaarbare hoofdpijn heeft, over buikpijn klaagt en bijvoorbeeld ruzie maakt, heeft dat in de klas en thuis een negatieve sfeer tot gevolg. Ouders signaleren deze klachten en gaan zich zorgen maken. De leerkracht gaat naar huis met de gedachte 'pfff, morgen weer een dag' en start de volgende dag met 'als het vandaag maar goed gaat'. Dan is de cirkel rond: want wat de leerkracht meeneemt naar de klas, is dat waar de leerling op reageert?

Leerkracht en leerling hebben elkaar onbewust in de houdgreep en de oorzaak ligt volgens betrokkenen (bijna) altijd bij de ander. En dat terwijl de leerkracht zo bewust voor het vak gekozen heeft, met een passie voor kinderen en het overdragen van kennis. En de leerling er echt niet voor kiest een 'lastpost' te zijn.

REFLECTEREN

In het geval van de ongrijpbare leerling is het van belang dat de leerkracht vragen over zichzelf stelt: wat raakt mij zo? Welke waarden of overtuigingen van mij worden geprikkeld? Wie herken ik in deze leerling? Waarin schiet ik te kort? Wat moet ik allemaal van mijzelf? Hoe ga ik om met stress? En vragen over het werk: met welk doel sta ik voor de klas? Wat zijn mijn verwachtingen van deze leerling? Moet ik het misschien maar opgeven? Moet ik hetzelfde blijven doen en dan maar harder werken? Of kan ik het anders doen?

De antwoorden die de leerkracht zichzelf geeft zijn interessant: daar liggen de mogelijkheden en oplossingen voor zowel de leerkracht als de betreffende leerling. Maar daarvoor moeten we eerst wat meer weten over de werking van ons brein. Het brein is schematisch als volgt weer te geven:

De linkerhersen helft is betrokken bij kennisverwerking, oorzaak-gevolg denken, logica, rekenen, taal, de toekomst en werkt in seriële processen.

De rechterhersen helft werkt met beelden, metaforen, zintuigen, gevoelens, mogelijkheden, oplossingen, het nu en werkt in parallelle processen. Het voelen ligt in het onderste en binnenste deel van de hersenen en dat deel is betrokken bij alle fysische processen zoals ademhaling, hartslag, bloedsomloop, spierspanning en temperatuur. Dit deel geeft ook onze overlevingsreacties weer zoals vechten, vluchten, stilstaan/bevriezen, én speelt een rol bij onze beslissingen: het ja, het nee of het misschien.

Enkele voorbeelden:

1. Iemand die graag vertoeft in zijn linker hersen helft, zoekt veel verklaringen voor wat hij niet begrijpt - want dat voelt hij -, gaat nog meer lezen, kennis verwerven en weer verklaringen zoeken. Dit leidt moeilijk tot oplossingen, want het opslaan van kennis in een Excel-sheet leidt niet tot een besluit. Daarvoor is immers ook het gebruik van de rechterhersen helft en het voelbrein nodig. Wordt er, in een negatieve interactie met de ander, geen verbinding met deze twee gemaakt dan blijft de situatie zoals hij is met bijbehorende gevoelens en overlevingsreactie.
2. Iemand die graag mogelijkheden en oplossingen verkent (rechterhersen helft), zonder dat de linkerhersen helft (logica) meedoet. Het voelbrein doet mee, het zegt: 'ja!' Het heeft doorlopend goede en leuke ideeën, maar daar komt weinig van terecht want ze zijn niet ingebed. Het gevolg is dat er steeds weer mogelijkheden en ideeën worden ingezet en te snel worden ingewisseld voor weer nieuwe.
3. Iemand die graag in zijn voelbrein actief is geeft bijna automatisch gehoor aan opkomende emoties en de linker- en/of rechterhersen helft staan werkeloos aan de kant. Dit betekent dat het gedrag van deze persoon onvoorspelbaar wordt.

HOE KOMEN WE IN BALANS?

Als we onszelf kunnen zien, horen, waarderen en begrijpen door ons brein samen te laten werken, komen we in een fysieke toestand waarin we kunnen leren, ontwikkelen, ontdekken, invoelen en aanvoelen. Als we ons gezien, gewaardeerd en begrepen voelen kunnen we beter ontdekken wat we willen, wat we nodig hebben en hoe we dat gaan krijgen voor ons zelf. Wanneer we al die dingen kunnen, gaat er veel minder tijd en aandacht in ons brein uit naar zowel onze eigen probleemgedachten en ons eigen probleemgedrag als die van de ander.

AANDACHT GEVEN AAN HET GEVOEL EN DE BIJBEHORENDE BEHOEFTE!

Aandacht geven aan de eigen behoefte en die van de ander brengt de oplossing.
Een eenvoudig doch herkenbaar voorbeeld:

Een leerling tikt tijdens het maken van sommen met zijn potlood voortdurend op zijn tafel. Dit geluid irriteert (gevoel) de leerkracht. Vanuit de linkerhersen helft komt bij de leerkracht de gedachte op: 'dit stoort mij en anderen.' Bij beiden, leerkracht en leerling zit een behoefte. Hoe komen beide in beeld? De eerste stap is bewustwording van het eigen denkproces en van welke kant van het brein die wordt gestuurd; linker-, rechterhersen helft of het voeldeel. De tweede stap is je verplaatsen in de ander: Wat is de reden dat deze leerling dit laat zien en/of horen? Door te tikken concentreert deze leerling zich bijvoorbeeld beter (parallele processen in het brein, oplossing van rechts) en kan hij kinesthetisch leren (door tast en doen).

En welke behoefte heeft de leerkracht? Dat de leerlingen of de les niet worden verstoord, of bijvoorbeeld dat er geen lawaai wordt gemaakt. Beide behoeften kunnen gecombineerd worden: tikken is nodig voor concentratie maar hoe kan de tik geluidlozer? Deze vraag kan een-op-een aan de leerling gesteld worden of de leerkracht bedenkt een oplossing. Bijvoorbeeld door een gummetje/vilt onder het potlood te leggen. Aan beider behoeften wordt zo voldaan en niemand voelt zich afgewezen of geïrriteerd.

W-VRAGEN

Om tot een oplossing te komen is het belangrijk de W-vragen: wat, waar, wanneer en wie aan jezelf te stellen. Vervolgens: wat heb ik ervoor nodig?; wat bezit ik al aan kwaliteiten?; kan ik dit alleen of heb ik de ander(en) erbij nodig? Zoals het schema aangeeft gaat het altijd om beider behoeften.

Heel vaak wordt kinderen verboden om 'iets' te doen wat voor hen wél werkt bij de verwerking van de lesstof, of bij het zich veilig voelen. Echter, ons onbewuste brein werkt razendsnel op basis van nieuwe input en onze ervaringen en de reactie is al snel gegeven. Waardoor het onbewuste proces van in onmacht vervallen wordt ingezet en vaak moeilijk te stoppen is.

ledere vogel zingt zoals 'ie gebekt is

Op het moment dat de leerkracht zich meer bewust wordt van zijn eigen breinprocessen, wordt het gevoel van onmacht navenant kleiner. Er ontstaat grip op het eigen functioneren

en daardoor begrip voor die van de ander.

Dat geldt voor de leerkracht én leerling. Beiden nemen zichzelf mee in de klas. Zij hebben samen voor mogelijkheden en oplossingen te zorgen waarbij de leerkracht de oudere en wijze is. Inzicht in het eigen breinproces met bijbehorende gevoelens helpt bij het vinden van mogelijkheden en oplossingen bij terugkerende onmachtssituaties met ongrijpbare leerlingen.

Natasja Konter is coach en trainer. Zij coacht kinderen, jongeren en volwassenen met aandachtstekort, zoals ad(h)d, pdd-nos en Asperger. Ze geeft lezingen op scholen, geeft communicatietrainingen aan leerkrachtenteams en begeleidt individuele leerkrachten wanneer zij vastlopen in hun werkzaamheden met een ongrijpbaar kind.

www.balanskompas.nu